

«ТАСДИҚ МЕКУНАМ»

Ректори МДТ «Донишгоҳи давлатии
Хучанд ба номи академик Бобочон Ғафуров»
профессор Нӯразода Ҷамшед Ҳабибулло

« 21 » сентябри 2020 с.

ХУЛОСАИ ДОНИШГОҲИ ДАВЛАТИИ ХУЧАНД БА НОМИ АКАДЕМИК БОБОЧОН ҒАФУРОВ

Диссертатсияи Ҳайдарова Бисаноат Умаровна таҳти унвони “Анъанаҳои адабиёти классикии форсии тоҷикӣ дар осори Мирзо Шӯҳии Хучандӣ” барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.01.01.- адабиёти тоҷик дар кафедраи адабиёти классикии тоҷики МДТ “Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи академик Бобочон Ғафуров” ба анҷом расидааст.

Ҳайдарова Бисаноат Умаровна соли 1996 факултети филологияи Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи академик Бобочон Ғафуровро бо ихтисоси муаллимаи фанни забон ва адабиёти тоҷик хатм намудааст.

Диссертатсия ба таҳқиқу баррасии анъанаҳои адабиёти классикии форсу тоҷик дар осори Мирзо Шӯҳии Хучандӣ бахшида шудааст.

Рохбари илмӣ - доктори илмҳои филологӣ, узви вобастаи АМИТ, сарҳодими илмии Институти омӯзиши масъалаҳои Оснӣ ва Аврупои АМИТ- Мирзо Муллоаҳмад.

Дар натиҷаи баррасии диссертатсияи “Анъанаҳои адабиёти классикии форсии тоҷикӣ дар осори Мирзо Шӯҳии Хучандӣ” чунин хулосаҳо бароварда шудаанд:

Рисолаи номзоди Ҳайдарова Бисаноат Умаровна таҳқиқоти комилу анҷомёфтаи илмӣ махсуб меёбад, ки арзишҳои муҳими назарӣ амалӣ ва навгонии илмӣ бархурдор мебошад.

Аҳамияти назариявии таҳқиқот аз он иборат аст, ки натиҷаҳои он ба хусусиятҳои бадеӣ ва сабки ашъори шоир ва масъалаҳои марбут ба рӯзгори осори боқимондаи он равшанӣ андохта, арзиши эҷодии ӯ ва мавқеи онро дар таърихи адабиёти форсии тоҷикӣ, ба хусус дар асри XVIII муайян ва мушаххас менамояд. Бори аввал дар адабиётшиносии тоҷик рӯзгор ва осори Мирзо Шӯҳии Хучандӣ аз назари сабку услуб ва хунари шоир бо назардошти манбаъҳои нави илмиву таърихӣ ба риштаи таҳқиқ кашида мешавад. Рисола метавонад ҳамчун маводи муътамад ва мустанади барои таҳияи осори илмӣ-таҳқиқотии марбут ба садаи XVIII ба кор равад.

Муҳаққиқ дар чараёни таълифи диссертатсия таҳқиқу баррасии муҳимтарин масъалаҳои назариву адабии масоили ашъори бозмондаи Мирзо Шӯҳии Хучандӣ, махсусан, масъалаҳои жанрии девони шоир, сабку

услуг, авзон ва радиф, мавзӯву мундариҷаи газалиёт ва дигар анвои шеърӣ маҷуд дар девони шоир баррасӣ гардидаанд.

Аҳамияти амалии таҳқиқот дар он зоҳир мегардад, ки натиҷаҳои илмӣ бадастомада метавонад, дар таълифи китобҳои дарсии мактабҳои олии риштаи адабиёт ва мактабҳои миёна, дастурҳои таълимӣ оид ба таърихи таҳаввули навҳои адабӣ, адабиёти форсии тоҷикӣ дар асри XVIII истифода гардад. Инчунин аз маводи диссертатсия хангоми омодаسازی курси лексияҳо аз адабиёти давраи мазкур ва гузаронидани семинару курсҳои махсус дар мавзӯҳои “Адабиёти тоҷик дар асри XVIII”, “Назарияи анвои адабӣ” дар факултети забон ва адабиёти тоҷикӣ коллечҳо ва мактабҳои олии кишвар метавон истифода намуд.

Асосҳои назариявӣ ва методологии таҳқиқот. Дар рисола равиши муқоисавӣ-таҳлилӣ ба қор гирифта шуда, дар баробари қорбандии усули мазкур равиши тавсифӣ ва омӯрӣ низ мавриди истифода қарор гирифтааст. Ҳамзамон, аз усули таҳқиқи олимони ватаниву хориҷӣ, монанди Садриддин Айни, Эдуард Браун, Евгений Бертелс, Аҳмад Гулчини Маъонӣ, Парвиз Нотили Хонларӣ, Саидризои Нақавӣ, Абдулҳусайни Зарринқӯб, Абдулғанӣ Мирзоев, Иосиф Брагинский, Расул Ҳодизода, Баҳром Сирӯс, Носирҷон Маъсумӣ, Садри Саъдиев, Саҳобиддин Сиддик, Султонмурод Воҳидов, Субҳон Амиркулов, Абдулманнон Насриддинов, Мирзо Муллоаҳмад, Усмои Қаримов, Эргашалӣ Шодиев, Саъдулло Асадуллоев истифода бурда шудааст.

Диссертант дар заминаи таҳқиқоти матолиби меҳварии рисола иқдом бар он намуда, ки вожаву иборот ва тароқиби калидӣ, забони ашъори шоирро ҳамчун рӯкни муҳими маърифати шеър арзёбӣ намояд. Шарҳу басти аксари истилоҳоти ҳосан фалсафӣ ва ирфонӣ, мафохим ва калимаҳои ифодакунандаи дигар ашъ ва ҳатто воситаҳо бар асоси назари ҳуди Мирзо Шӯҳии Хучандӣ, ки дар девони вай бо шеваҳои шоирона сурат гирифтааст, таснифу табақабандии ибораву таркиботи шоирона аз нахустин кӯшишҳо дар шинохти ҳунари шоирии Мирзо Шӯҳии Хучандӣ ва муқаррар намудани усулҳои танзими фарҳанги таъбирот ва таркиботи шеъри ӯ, инчунин таҳияи фарҳанги тафсирии истилоҳ, таркиб, мафохим бар асоси шуруҳи шоиронаи маҷуд дар тарқиби девони Мирзо Шӯҳии Хучандӣ махсуб мегардад.

Навгонҳои илмӣ таҳқиқот. Дар рисола бори нахуст мероси адабии шоирӣ асри XVIII Мирзо Шӯҳии Хучандӣ дар ривоҷи адабиёти форсии тоҷикӣ дар ин давра нишон дода шудааст. Сабқу услуб ва ҳунари шоирӣи Мирзо Шӯҳии Хучандӣ бар мабноси газалиётӣ шоир таҳқиқу баррасӣ гардида, ҳамчунин вазну қофия, радиф ва санъатҳои бадени ашъори ӯ муайян ва мушаххас қарда шудааст, ки дар адабиётшиносии тоҷик бори аввал сурат мегарад. Бисёр ҳолатҳо ва нодурустиҳои ашъори шоир, ки дар таҳқиқоти пешин ба назар мерасид, бартараф қарда шуданд.

Теъдоди абёт, миқдори газалиёт ва дигар ашъори маҳфуз дар нусхаҳои девони шоир муайян қарда шуд, ки дар таҳқиқоти пешин вучуд надошт.

Мухаккиқ дар таҳқиқоти худ нишон медиҳад, ки Мирзо Шӯҳии Хучандӣ дар истифодаи радиф низ маҳорати олии худро ба чилва овардааст. Вай дар заминаи ашъори мураддафи суннатӣ тавонистааст, ки бо дарки зарфиятҳои ин унсури зотии шеъри тоҷикӣ маъниҳои тоза, хушояндӣ, мутантанӣ, муттаҳиднамоии мавзӯ, таъкиду бозгашт, ишороти шоирона ва монанди инҳоро дар эҷодиёташ таъмин намояд. Аҷибтарин радифхое, ки барои ба вучуд омадани афкори чолибу навоаронаву бикри шоир хизмат кардаанд: гул, шароб, андалеб, бихишт, ганҷ, рӯҳ ва ғайра мебошанд.

Умуман, аз таҳқиқоти муҳаккиқ равшан гашт, шоир дар партави суннатҳои шеъри классикӣ дар қорбурди унсурҳои зотии қаломи манзум: вазн, қофия ва радиф маҳорати волое нишон дода, аз як тараф, анъанаҳои адабиёти классиқиро идома бахшида бошад, аз сӯйи дигар, онро бо хунари вижаи суҳанофаринии худ тақмилу тақвият дода, номашро дар сафи ноҳирагуфторони адабиёт сабт кардааст.

Нуктаҳои асосӣ ва натиҷаҳои таҳқиқот дар 7 мақола, аз ҷумла 5 мақола дар маҷаллаҳои илмии тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии Федератсияи Россия ва Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон интишор ёфтаанд.

I. Маҷаллаҳои тавсиякардаи ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ҚОА-и назди Вазорати маориф ва илми Федератсияи Россия:

[1М]. Ҳайдарова Б. **Назари иҷтимоии Шӯҳии Хучандӣ**/ Ҳайдарова Б./ Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе: Сино, 2019, №7. ISSN 2413-516X. –с.204-207

[2М]. Ҳайдарова Б. **Нахустин муҳаккиқи рӯзгору осори Шӯҳии Хучандӣ** /Ҳайдарова Б./ Суҳаншиносӣ. Душанбе, 2020, №2, ISSN 2308-7420. с.138-145.

[3М]. Ҳайдарова Б. **Бозтоби масъалаҳои ҳаёту эҷодиёти Мирзо Шӯҳии Хучандӣ дар осори таҳқиқӣ**. Суҳаншиносӣ. Душанбе. 2020 №3, . ISSN 2308-7420. с.107-118

[4М]. Ҳайдарова Б. **Сувари ҳаёл дар шеъри Мирзо Шӯҳии Хучандӣ**/ Ҳайдарова Б./ Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. –Душанбе: Сино, 2020, №7с..ISSN 2413-516X.с. 336-340

[5М]. Ҳайдарова Б. **Накду баррасии бахшо перомунӣ рӯзгору осори Мирзо Шӯҳии Хучандӣ** / Ҳайдарова Б./ Номаи донишгоҳ.-Хучанд: "Нури маърифат". 2021, №1 (66) 2077-4990. с.108-114

II. Мақолаҳо дар маҷаллаҳои дигар:

[1М]. Ҳайдарова Б. **Мирзо Шӯҳии Хучандӣ суҳанвари мумтоз "Найистони маърифат"** К 1. Хучанд: - Ношир , 2018, 544-302

[2М]. Ҳайдарова Б. **Масоили мазҳабиву ирфонӣ аз назари Шӯҳии Хучандӣ** "Найистони маърифат" К 2. Хучанд: - Ношир , 2019, 704- 98

Кафедраи адабиёти классиқии тоҷики Муассисаи давлатии таълимии "Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи академик Бобочон Ғафуров" диссертатсияи Ҳайдарова Бисаноат Умаровнаро қори илмии

баанҷомрасида ва мубрам меҳисобад, ки дар сатҳи баланди илмию таҳқиқотӣ ба қалам омада, ба ҳама талаботҳои диссертатсионӣ ҷавобгӯ аст. Дар ин замина диссертатсияи мазкурро барои дифоъ аз рӯи ихтисоси 10.01.01. – Адабиёти тоҷик барои дарёфти дараҷаи номзади илмҳои филологӣ тавсия менамояд.

Дар маҷлиси кафедра 20 нафар, аз ҷумла 5 нафар доктори илмҳои филологӣ: Хочаева Матлуба, Ғаффорова Умеда, Ғаффорова Замира, Ҳасанзода Абдучамол, Насриддинов Фахриддин, 12 нафар номзади илмҳои филологӣ: М. Ҷурунова, С. Саидов, Ш. Тоҷибоев, Н.Нуров, Ҳ. Зоиров, С. Мирзоев, М. Бобоева, Д. Ваҳҳобзода, М. Неъматова, С. Ҷӯзбеков, З. Қӯрғонов, Р. Абдуллоев, Ф. Қаюмов, М. Нуруллоева ва 3 нафар муаллими калон: С. Азизов, А. Ҳоҷиев, Т. Ашрапова иштирок дошанд.

Натиҷаи овоздиҳӣ: “тарафдор” 20 нафар, “зид”- 0, “бетараф”-0.

Қарори № 1 аз 18 сентябри 2020

Раис, мудири кафедраи адабиёти
классикии тоҷик, дотсент

Ҷурунова М.

Котиб, н.и.ф., дотсент

Азизов С.

Имзои Ҷурунова М. ва Азизов С.
тасдиқ менамоям.

Сардори шуъбаи кадрҳо ва корҳои ҷумҳурии
МДТ “Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи
академик Бобочон Ғафуров

Ашрапова З.Н.

Суроға: 735700, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
Шаҳри Хучанд, гузаргоҳи Мавлонобегов 1,
Тел. 2927388887
E-mail: ddhkadr@mail.ru